

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA 2017–2019

JÄRVILAKEUDEN KANSALAI SOPISTO

1. Johdanto

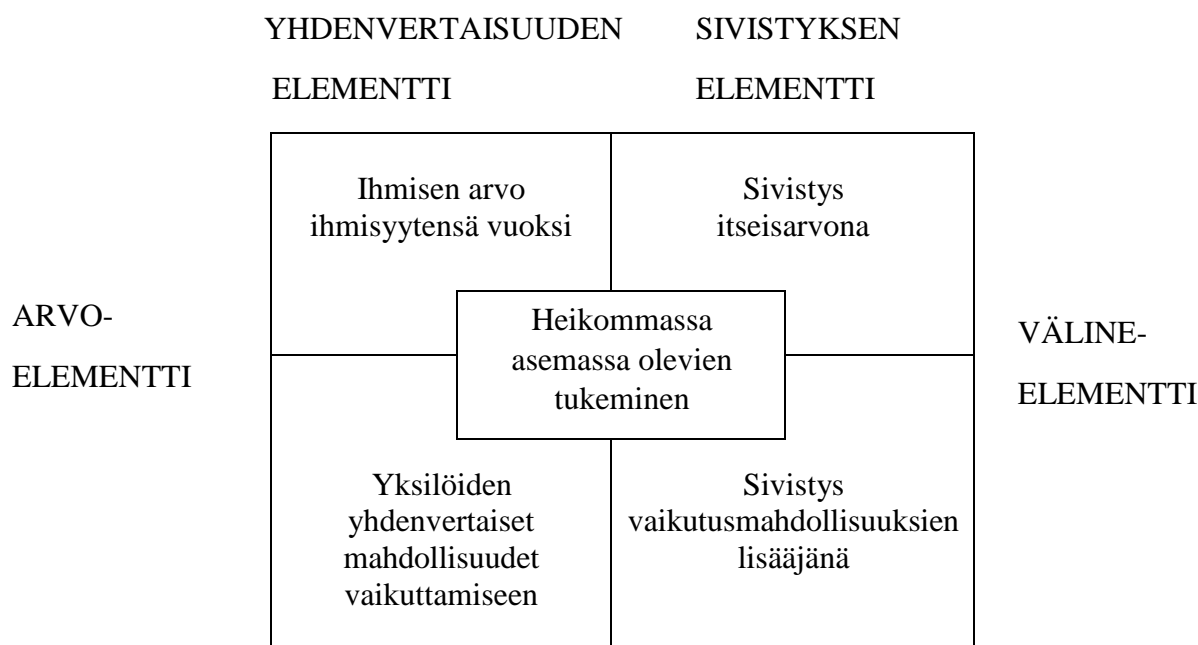
Vuoden 2015 alusta voimaantulleen yhdenvertaisuuslain (1325/2014) muutoksen myötä laki koskee kaikkea julkista ja yksityistä toimintaa lukuun ottamatta yksityis- ja perhe-elämää ja uskonnonharjoitusta. Samanaikaisesti tehtiin muutoksia lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1329/2014) sekä myös muihin lakeihin, joitten tavoitteena on vahvistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oppilaitokset on veloitettu laatimaan uuden yhdenvertaisuuslain sekä tasa-arvolain muutosten edellyttämä suunnitelma 1.1.2017 mennessä.

Tasa-arvolain (5b§) mukaan oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelmassa tulee olla kartoitus oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta sekä siihen mahdollisesti liittyvistä ongelmista. Tasa-arvosuunnitelmassa tulee olla kirjattuna toteutettaviksi suunnitellut tarpeelliset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi, lisäksi erityistä huomiota tulee kiinnittää tasa-arvon toteutumiseen opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä ja opintosuorituksia arvioitaessa sekä toimenpiteisiin, joilla pyritään seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Tasa-arvosuunnitelma tulee päivittää vähintään kolmen vuoden välein.

1.2 Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvoperusta ja määrittelyt lain tasolla

1.2.1 Sivistyksellinen yhdenvertaisuus

Sivistyksellisen yhdenvertaisuuden käsite on ajallisesti ja alueellisesti laaja arvo, Eri näkökulmat tulevat esille seuraavasta nelikentästä:

Kuvio 1. Yhdenvertaista oikeutta sivistykseen koskevan perusoikeuden arvoperusta Hegelin, Habermasin ja Rawlsin näkemusten pohjalta (Mäkelä 2013:15)

1.2.2 Laki vapaasta sivistystyöstä

Kansalaisopistojen toimintaa ohjaa laki vapaasta sivistystyöstä (1889/1187), jossa sivistyksellisen yhdenvertaisuuden periaate heijastuu jo ensimmäisessä pykälässä: ”Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.”

1.2.3 Sivistyksellinen yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus lainsäädännön näkökulmasta

Sivistyksellisen yhdenvertaisuuden käsite nojautuu Suomen perustuslakiin (731/1999), jossa 16 § sääntelee sivistyksellisiä oikeuksia: ”Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.”

Perustuslain 6 § täydentää osaltaan myös sivistyksellisiä oikeuksia yksilöiden näkökulmasta: *”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.”* Eri kieliryhmien edustajien asema turvataan perustuslain 17.2 §: *”...Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.”*

Tasa-arvolaki (609/1986) edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää sekä parantaa naisten asemaa mm. työelämässä. Vuoden 2015 lakiuudistuksen myötä tasa-arvolakiin sisällytettiin sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kieltö sekä velvoite em. syrjinnän ennaltaehkäisyyn. Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Tasa-arvolain syrjintäsäännökset koskevat myös syrjintää, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen. Lain pykälässä 5 mainitaan koulutusta järjestävien tahojen velvollisuus huolehtia, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen, tutkimuksen ja oppiaineiston tulee tukea lain tarkoituksen toteutumista.

2. Arvio tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Järvilakeuden kansalaisopistossa (nykyhetken kuvaus)

Järvilakeuden kansalaisopiston toiminta-ajatuksena on järjestää toiminta-alueensa asukkaiden tarpeisiin perustuvia ja kaikkien saatavilla olevia monipuolisia koulutus- ja kulttuuripalveluja, jotka luovat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.

Opetuksen painopiste on taide- ja taitoaineissa kuten kädentaidot, teatteri-ilmaisu, musiikki, tanssi ja kuvataide. Lisäksi opisto järjestää hyvinvointia ja terveyttä lisääviä opintoja sekä kansainvälistymistä edistäviä kulttuuri- ja kieliopintoja. Opisto järjestää joko itse tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa avointa yliopisto-opetusta. Opisto järjestää mahdollisuuksien mukaan maksupalvelukoulutusta ja on osallisena tai hallinnoijana erilaisissa koulutusta tukevissa alueellisissa kehittämishankkeissa.

Järvilakeuden kansalaisopiston visio on olla valtakunnallisesti merkittävä maaseutukansalaisopisto, joka ennakkoluulottomalla verkostoitumisellaan ja luovuudellaan edistää asukkaidensa osaamista ja hyvinvointia sekä alueensa elinvoimaa.

Järvilakeuden kansalaisopiston arvoissa tasa-arvo on mainittu yhtenä kuudesta perusarvosta, joiden varaan opistotoiminta perustuu. Tasa-arvolla tarkoitetaan kaikkien mahdollisuutta osallistua opetukseen asuinpaikasta, pohjakoulutuksesta tai taloudellisesta tilanteesta riippumatta, jolloin toteutuu myös sivistyksellinen yhdenvertaisuus. Opiston nykyisissä arvoissa ei ole erikseen määritelty tasa-arvoa miesten ja naisten välillä.

Tasa-arvoon sekä yhdenvertaisuuteen liittyy vahvasti opiston arvoista yhteiskunnan eheys: Maahanmuuttajat ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt löytävät opistosta reitin yhteiskunnan jäsenyyteen. Kieli- ja kulttuuriopinnot edistävät sekä oman että vieraan kulttuurin ymmärtämistä ja

arvostamista ja luovat pohjaa kansainvälistymiseen. Eri-ikäiset ja taustaltaan erilaiset ihmiset eri kunnista, kylistä ja kaupunginosista oppivat ymmärtämään paremmin toisiaan kohdatessaan yhteisen opiskelun ja harrastamisen merkeissä.

Elinikäisen oppimisen arvolla tarkoitetaan sitä, että opisto luo edellytyksiä sekä kannustaa omaehtoiseen oppimiseen ja kehittymiseen eri ikävaiheissa ja elämäntilanteissa. Opisto ottaa huomioon kaiken ikäiset kuntalaiset, mutta huomioi myös olemassa olevat muiden toimijoiden tarjoamat palvelut. Opiston muita arvoja ovat aktiivinen kansalaisuus, luovuus ja yhteistyö.

2.1 Henkilöstönäkökulma

Opiston päätoimisen henkilökunnan muodostaa rehtori, koulutus- ja kehittämissuunnittelija, 2 toimistosihteerä ja 2 päätoimista opettajaa (musiikki ja tekstiilityö). Päätoimisesta henkilöstöstä 5 on naisia ja 1 mies. Opistolla on tällä hetkellä lisäksi osa-aikainen tiedottaja (20 %). Päätoimisen henkilöstön lisäksi opistolla voi olla määräaikaista hanketyöntekijöitä, joiden työsuhde kestää hankkeen ajan.

Kansalaisopistoille tyypilliseen tapaan suurin osa opettajien työsuhteista on määräaikaista. Määräaikaisten tuntiopettajien työsuhteet ovat joko koko lukuvuoden (syys- ja kevätlukukauden) mittaisia tai vielä lyhyempiä käsittäen vain syyslukukauden tai kevätkauden. Kun kyseessä on tuntiopettajan pitämä lyhytkurssi, voi työsuhde olla vielä lyhempi, esim. viikonloppukurssi tai luento. Määräaikaista tuntiopettajia opistolla on koko lukuvuoden aikana n. 120. Opettajista naisia on 62 % ja miehiä 38 %. Opiston henkilöstö (päätoiminen sekä tuntiopettajat) on ikärakenteeltaan melko monipuolinen. Opistolla on useampi eläkeiän ylittänyt tuntiopettaja. Opettajia rekrytoitaessa pääpaino on opettajan substanssiosaamisella, ei pedagogisella koulutustaustalla. Eduksi kuitenkin katsotaan kokemus opettajana tai ryhmänohjaajana toimimisesta. Rekrytoitaessa tuntiopettajia tavoitteena on opettajakunnan tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus riippumatta sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta tms. seikoista. Opistolla on opettajina myös muita kansallisuuksia edustavia opettajia, opisto ei kuitenkaan erikseen rekisteröi kyseisiä opettajia. Uusia tuntiopettajia rekrytoidessa jollekin erityistä osaamista vaativalle kurssille hyödynnetään sekä oman että muiden opistojen verkostoja (tuntiopettajat, yhteistyökumppanit). Päätoimista henkilöstöä rekrytoidessa haku on julkinen.

Tuntiopettajien opetustuntimäärä lukuvuoden aikana vaihtelee suuresti. Lukuvuoden aikana keskimäärin 8 tuntiopettajan opetustuntimäärä per viikko on 16 opetustuntia, eli huomattavan suuri osa opettajista työskentelee opistolla oman toimen ohella.

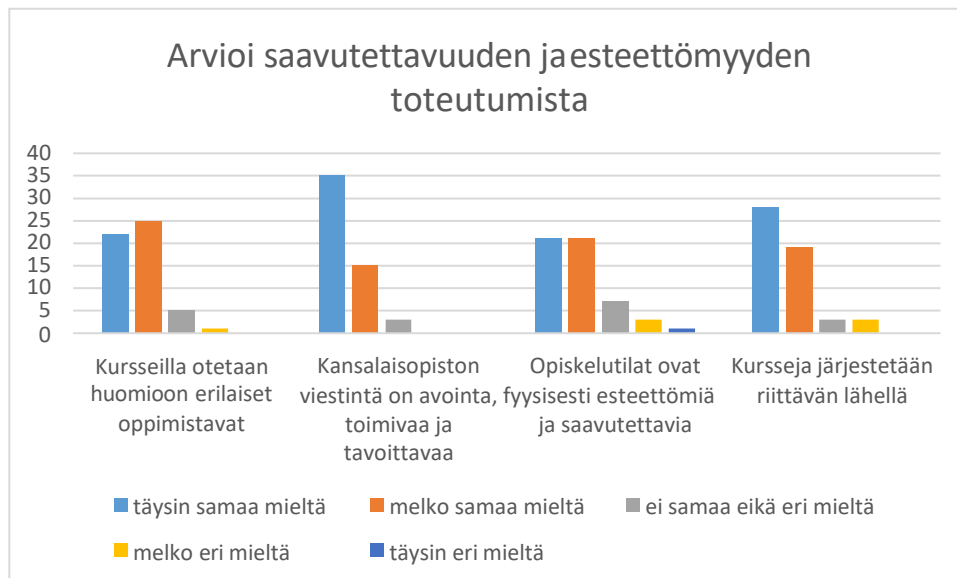
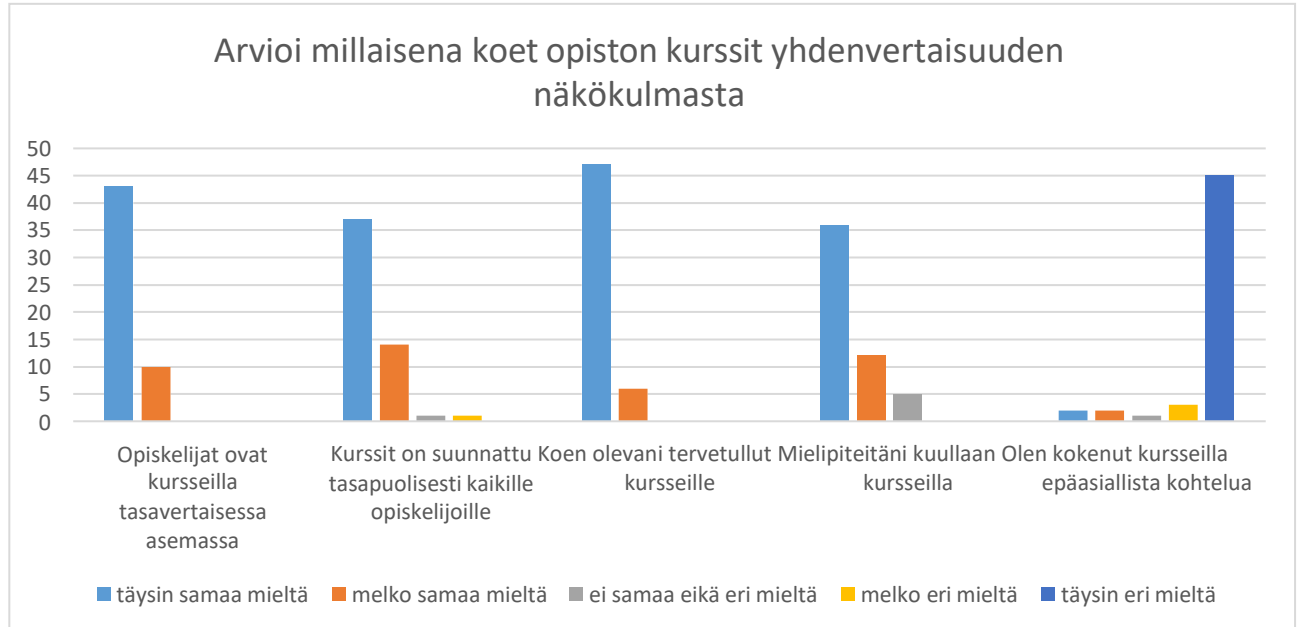
Järvilakeuden kansalaisopistossa noudatetaan yksityisen opetusalan työehtosopimusta.

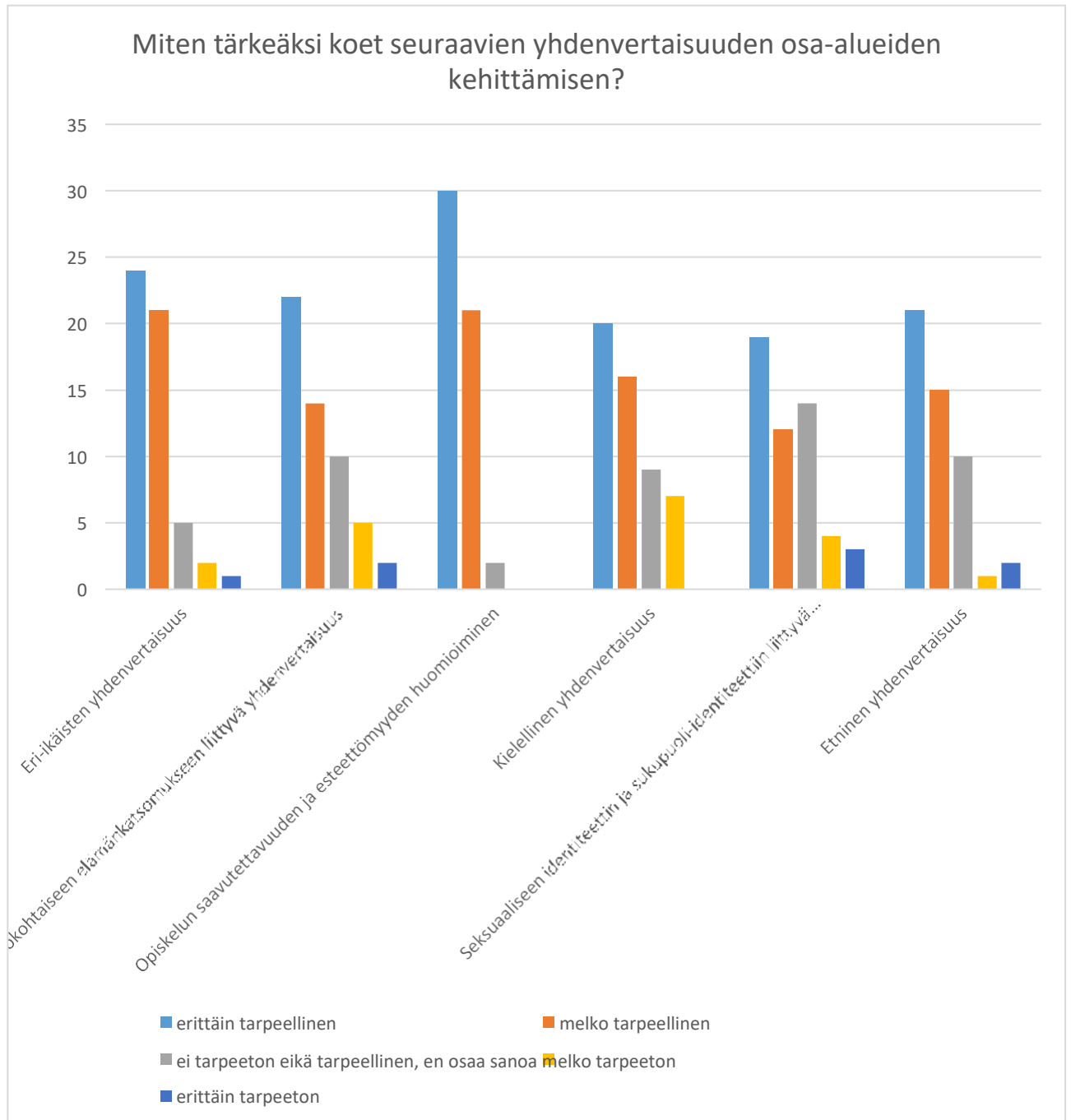
2.2 Opiskelijänäkökulma

2.2.1 Opiskelijoille suunnatun kyselyn tulokset

Opiskelijoille toteutettiin marraskuussa 2016 sähköinen yhdenvertaisuuskysely. Linkki kyselyyn oli opiston sähköisessä tiedotuskirjeessä, joka lähetettiin n. 1400 opiskelijalle. Vastauksia kyselyyn tuli 53. Vastausprosentti jäi varsin alhaiseksi, mutta kyselyn teema lienee opiskelijoille hieman vieras.

Vastaajista suurin osa (85%) oli naisia. Vastaajat sijoituivat suurimmaksi osaksi ikäryhmiin 38-77 vuotta (58-67 vuotiaat 34%, 48-57 vuotiaat 26%, 68-77 vuotiaat 15 % ja 28-37vuotiaat 15 %). Suurin osa opiskelijoista osallistui liikunnan tai tanssin kursseille (76%). Seuraavaksi suurimmat aineryhmät olivat kädentaidot (21%) sekä kielet (19%).

Kyselyssä kysyttiin lisäksi, onko opiskelija kokenut opistossa tai kursseilla nimittelyä, ennakkoluuloja, stereotyyppisiä ylläpitäviä tai eriarvoista kohtelua koskien

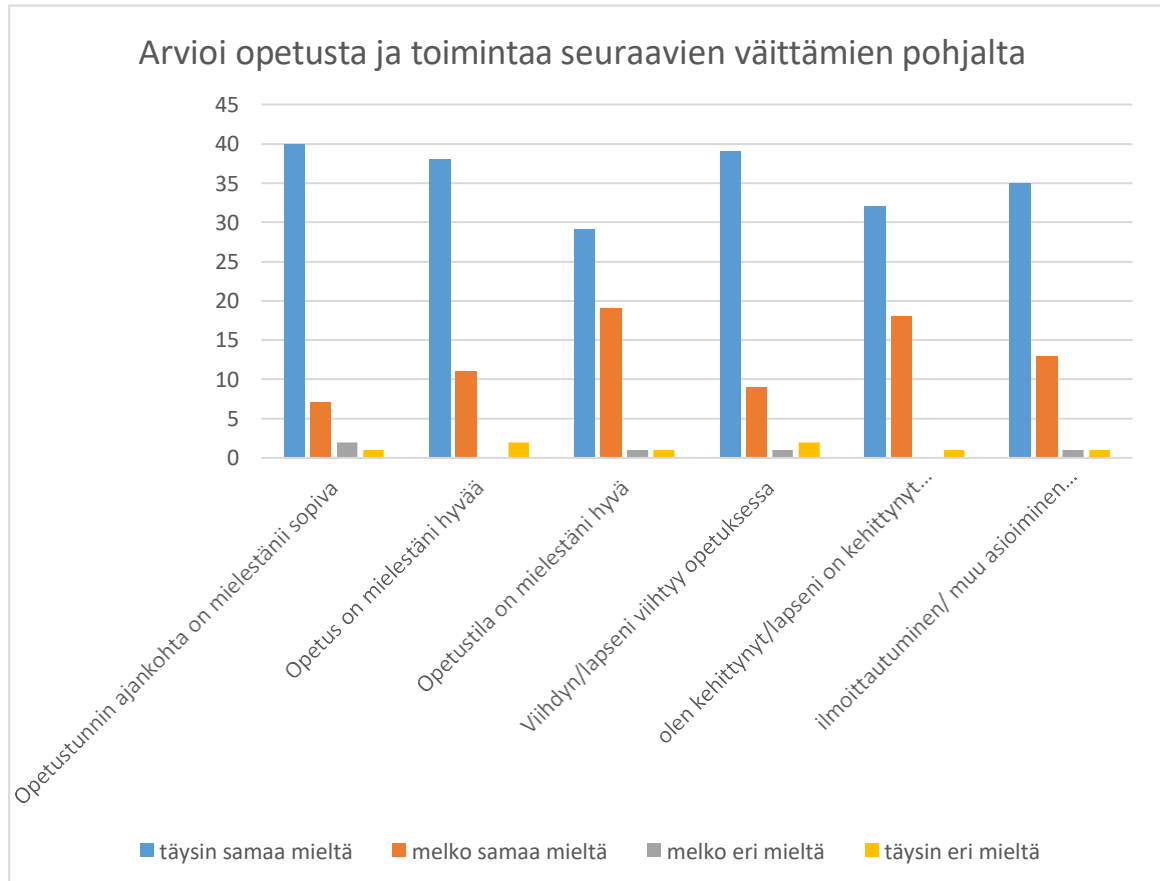
- sukupuolta,
- ikää
- kielivähemmistöjä,
- etnisiä ryhmiä tai kansallisuuksia
- vammaisuutta
- seksuaalisia vähemmistöjä

Selkeästi suurin osa vastaajista ei koskaan ole kokenut edellä mainittua toimintaa.

Pyydettyä kuvailemaan em. tilanteita, vastauksia ei tullut yhtään kappaletta.

Kyselyn tulosten perusteella voidaan todeta, että opiskelijat kokevat olevansa yhdenvertaisia ja vaikutusmahdollisuuksia omaavia osallistuessaan kursseille. Yhdenvertaisuuden osa-alueista tärkeimpänä pidetään opiskelun saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioimista. Kysyttäessä erikseen saavutettavuuden ja esteettömyyden toteutumisesta koetaan opiston tilanne hyväksi ja etenkin viestintä avoimeksi, tavoitavaksi ja toimivaksi.

Lisäksi marras-joulukuun vaihteessa toteutettiin kysely musiikin yksilöopetuksessa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen. Kysely lähetettiin n. 240 henkilölle, vastauksia tuli 51. Vastausten perusteella sekä aikuisopiskelijat että opiskelevien lasten vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä musiikin opiskelumahdollisuuksiin sekä annettuun opetukseen.

2.3 Opetus ja muu toiminta

2.3.1 Opiskelijavalinta

Järvilakeuden kansalaisopiston kursseilla ei ole erityisiä pääsyvaatimuksia esim. koulutustaustan mukaisesti. Pääperiaatteena on, että opiston kursseille ja koulutukseen on vapaa pääsy riippumatta sukupuolesta, koulutustaustasta, sosioekonomisesta asemasta, iästä, uskonnosta tai muusta vastaavasta taustatekijästä. Opistolla on kuitenkin joitakin kursseja, jotka on suoraan suunnattu tietylle kohderyhmälle joko iän tai sukupuolen mukaan. Tällaisia kursseja ovat esimerkiksi lasten muskarit, muut lasten ja nuorten ryhmät, eläkeikäisille suunnatut liikunta- tai atk-kurssit tai liikuntakurssit, jotka on suunnattu pääsääntöisesti vain miehille tai naisille. Tällöin tavoitteena on opetuksen suunnittelu ja järjestäminen kohderyhmän erityistarpeet huomioiden.

Joillakin kursseilla voi opiskelijavalinnan vaatimuksena olla tietty tieto- ja taitotaso, esim. ensiapu 2 –kursseilla tulee osallistujalla olla suoritettuna ea1-koulutus, jotta jatkokoulutukseen voi osallistua. Jatkokoulutukseen osallistujan tulee tällöin näyttää ea1-koulutuksesta saatu SPR:n todistus. Kielten jatkokursseilla toivomuksena on riittävä kielen hallinta, jotta opiskelija voi opiskella jatkoryhmässä menestyksekkäästi. Opiskelijavalinnassa ei tällöin kuitenkaan ole tasotestejä tai pääsykokeita, keskeistä on opiskelijan oma kokemus tiedoistaan ja taidoistaan.

2.3.2 Opetuksen järjestäminen

Opetuksen järjestämisessä pyritään huomioimaan opetettavan oppiaineen erityisvaatimukset sekä opiskelijoiden erityiset tarpeet. Keskeisenä periaatteena opetuksen järjestämisessä on opetuksen vieminen lähelle opiskelijaa. Koska toiminta-alue on laaja, haluamme antaa opiskelu- ja harrastusmahdollisuudet mahdollisimman tasapuolisesti kaikille toiminta-alueen asukkailla. Opetustiloina käytetään kuntien ja oppilaitosten tilojen lisäksi myös yksityisten vuokranantajien ja eri yhteisöjen tiloja. Opetus pyritään järjestämään mahdollisuuksien mukaan tiloissa, jotka ovat esteettömiä. Kaikki opetustilat eivät kuitenkaan ole esteettömiä tai voivat muuten olla opetuksen järjestämisen kannalta puutteellisia, mutta toisaalta ainoita vaihtoehtoja, silloin kun halutaan tuoda opetus lähelle kohderyhmää. Opiston toteuttamien opiskelijakyselyiden mukaan opiskelijat arvostavat mieluummin opetuksen tuomista lähelle, mikäli vaihtoehtona on opetuksen järjestäminen parhaissa mahdollisissa tiloissa, mutta huomattavan välimatkan päässä.

2.3.3 Oppimiserot

Vapaan sivistystyön koulutuksessa ei lähtökohtaisesti erotella opiskelijoita taustakoulutuksen tms. tekijöiden mukaisesti ja opiskelijaryhmä on usein erittäin heterogeeninen. Opiskelijoiden opiskeluvalmiudet ovat hyvin erilaisia, ja tämä asettaa omat haasteensa opettajalle. Vapaan sivistystyön koulutuksessa ei aseteta tarkkoja oppimistavoitteita eikä oppimista arvioida kokein tai arvosanoin. Jokainen opiskelija asettaa itse omat oppimistavoitteensa.

2.3.4 Opintosuoritusten arviointi

Opiskelu Järvilakeuden kansalaisopistossa on vapaatavoitteista eikä opintosuorituksia arvioida erikseen. Kurssin tavoitteista voidaan sopia yhdessä oppilaan kanssa (esimerkiksi musiikin yksityisopetuksessa). Opiskelija saa pyynnöstä todistuksen suorittamastaan kurssista. Todistuksessa ei kuitenkaan ole sanallista tai numerollista arviointia kurssista vaan maininta kurssin sisällöistä sekä osallistumisaktiivisuudesta. Kuitenkin opintokokonaisuudet, jotka toteutetaan yhteistyössä avoimen yliopiston kanssa, arvioidaan avoimen yliopiston arviointikriteereiden mukaisesti.

2.3.5 Häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen

Järvilakeuden kansalaisopistolla on opettajille suunnattu työsuojeluohjeistus koskien yleistä työturvallisuutta, fyysisen väkivallan uhkaa, psykososiaalisen kuormittumisen hallintaa sekä huonon kohtelun estämistä. Ohjeet ovat saatavilla opiston kotisivuilla www.jlakeus.fi, ohjeista on koonti myös opettajien oppaassa. Opettajille toteutettiin kevätkaudella 2016 kysely, jossa kartoitettiin

opettajien kurssitilanteissa kokemaan mahdollista häirintää ja tilanteita, joissa häirintää voisi tapahtua. Kyselyn mukaan tilanteita ei ole ollut. Mahdollisen häirinnän tms tilanteen sattuessa opettajia on ohjeistettu ottamaan välittömästi yhteyttä rehtoriin tilanteen selvittämiseksi. Tilanteet käsitellään opiston työsuojelutoimikunnassa.

2.3.6 Miesten ja naisten osuus opiskelijoissa sekä opiskelijahankinnan haasteet

Opiskelijoissa sukupuolijakauma on ollut läpi toimintahistorian voimakkaasti vinoutunut siten, että kaikista opiskelijoista naisia on n. 80 % ja miehiä 20 %. Sukupuolijakauma on tyypillinen myös muissa kansalaisopistoissa. Yhtä selkeää syytä ei ole osoitettavissa, mutta esimerkiksi julkaisussa Mies ja vapaa-aika: miesnäkökulmia kansalaisopistojen kehittämiseen nostetaan erilaisia seikkoja, jotka voivat olla osasyitä miesten vähäiseen opistotoimintaan osallistumiseen: Näitä ovat mm. vähäinen kansalaisopistotoiminnan tuntemus ja sitä kautta arvostuksen puute sekä kurssien painotus naisia kiinnostaviin aiheisiin. Miehet hakeutuvat useammin täydennyskoulutustyyppiseen koulutukseen, joka selkeästi on yhteydessä työelämän tarpeisiin. Tiedotuksessa ja kurssikuvauksissa ei liioin tuoda välttämättä esille miehiä kiinnostavia näkökulmia. Tilastojen mukaan Järvilakeuden kansalaisopistossa miesten määrä suhteessa saman ikäisiin naisiin kuitenkin kasvaa eläkkeelle siirtymisen myötä.

Karkeasti arvioiden toiminta-alueen asukkaista 20 % osallistuu lukuvuosittain opiston kursseille ja moni palaa saman kurssin ja harrastuksen äärelle vuodesta toiseen. Pidemmällä aikajänteellä opistossa joskus opiskelien osuus on tietenkin huomattavasti suurempi. Haasteena on kuitenkin osallistaa juuri ne henkilöt, joilla ei ole aiempaa kosketuspintaa kansalaisopistoon. Osallistumisen esteitä voivat olla välimatka, ennakkoluulot ja oletukset kansalaisopistoa kohtaan, työelämän kiireet ja muut harrastukset, toisaalta myös syrjäytyminen ja yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle ajautuminen. Näiden yksilöiden ja ryhmien koulutustarpeiden kartoittaminen ja löytäminen on varsin haastavaa.

3 Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen järvilakeuden kansalaisopistossa

Opiston kirjatuissa arvoissa tulisi vielä selkeämmin tuoda esille myös tasa-arvo miesten ja naisten välillä. Opiskelijoille suunnatun yhdenvertaisuuskyselyn perusteella opiston toimintakulttuuri ja opetus toteutuu tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden hengen mukaisesti. Selkeitä kehittämistoimenpiteitä ovat tulevaisuudessa miesten aktivoiminen opistotoimintaan osallistumiseksi sekä uusien asiakasryhmien tavoittaminen, huomioiden etenkin syrjäytymisuhan alla olevat, työttömät tms erityisryhmät. Lisäksi opiston kirjatuissa arvoissa sekä kehittämissuunnitelmassa tulisi paremmin tuoda esille tasa-arvo miesten ja naisten välillä.

4 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelu ja hyväksyminen

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmatyöskentely käynnistyi keväällä 2016, jolloin osana työturvallisuuskyselyä kartoitettiin mahdollisia häirintätilanteita tai mahdollisuuksia opettajien kokemaan häirintään opetustilanteissa. Suunnitelman aineistoa on kerätty syksyn 2016 aikana. Loppuvuodesta 2016 toteutetaan sähköinen opiskelijakysely, jolla kartoitetaan opiskelijoiden kokemuksia opiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta. Suunnitelman luonnos esiteltiin opiston hallitukselle 12.10.2016. Hallitus antoi opiston henkilökunnalle valtuudet täydentää yhdenvertaisuus-

ja tasa-arvosuunnitelman luonnoksen valmiiksi suunnitelmaksi, siten että suunnitelma on valmis 1.6.2017 mennessä.

5 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedottaminen

Opiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedotetaan opiskelijoille suunnatun kyselyn yhteydessä. Suunnitelmasta tiedotetaan opiston opettajille suunnitelman valmistuessa. Varsinainen suunnitelma ei ole julkinen, vaan se on opiston sisäinen asiakirja. Valmiista suunnitelmasta tehdään koonti, joka välitetään opiston henkilöstölle.

Lähteet:

Suunnitelman tekemisen tukena on käytetty seuraavaa lähdemateriaalia: Oppia kaikille! Yhdenvertaisuussuunnittelun opas oppilaitoksille. Sisäministeriö: 2013. Saatavissa osoitteesta

<http://www.intermin.fi/julkaisu/262013?docID=48336>

Yhteiseen ymmärrykseen tasa-arvosta. Opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan.

Opetushallitus: 2008. Saatavissa osoitteesta http://www.oph.fi/download/46730_tasa-arvo-opas.pdf

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat kansalaisopistoissa. Sinikka Mustakallion esitys Kol:in rehtoripäivässä 27.11.2015.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1329/2014)